

[Reiseliv]

For 70 år siden bygde en humørsyk bergenser et hotell i en glenne i Californias mest utilgjengelige villmark, et hotell han helst ville holde hemmelig.

Eskil Engdal (tekst og foto), Big Sur, California

Grandpas vertshus

DA FORFATTEREN HENRY Miller flyttet til villmarken i Big Sur på slutten av 40-tallet, var han så lei av den stadige tilstrømmingen av beundrere, alkoholikere, psykopater, vagabonder, eksentrikere, dophuer, turister og tørrpinner at han spikret opp et skilt på postkassen der han henviste alle besøkende til restauranten og hotellet Big Sur Inn. Ville man møte lokalbefolkningen, kunne man reise til «The Inn», skrev Miller.

De som fulgte oppfordringen og tok veien fatt fra Miller-villaen og ned til en av de bratte hårnålssvingene på Highway 1, fikk først se en ansamling av tynnveggede tømmerhytter, ved porten sto de tre messingbjellene «Bells of Bergen», inne i restauranten ble de varmet av noen gamle Jøtul-ovner og over baren kunne de lese bønner «I Jesu navn går vi til bords». På et av bordene innerst i lokalet satt gjerne den lunefulle bergenseren Helmuth «Grandpa» Deetjen og nynet en arie fra Mozarts «Tryllefloyten». Det ble sagt at ingen som møtte Helmuth Deetjen kunne glemme ham – og at noen angret på at de noensinne hadde møtt ham. Nå er Helmuth Deetjen borte fra det legendariske hotellet han bygde, han ligger begravd ved en av de store redwood-trærne som fikk ham til å reise til Big Sur. Men bygningene, bønner og bjellene er der ennå. Og fortsatt fortelles legenden om bergenseren i baren.

Mystikeren. Da den 31-årige Helmuth Deetjen i 1924 mønstret på dampskipet «Bergensfjord» med retning New York, vinket han samtidig farvel til en solid arv og posisjon i det bergenske handelsaristokratiet. Bestefaren Christian Deetjen var tysk tobakkseksportør og satt på det prestisjetunge embedet som formann i handelskammeret i Bremen. Da han døde, emigrerte sønnen Peter til Bergen, giftet seg norsk og fortsatte farens tobakkshandel i kompaniskap med J. W. Nolte & Søn.

Tobakkspengene spirte, og Helmuth Deetjen vokste opp i en herskapsbolig ved Nygårdsparken i Bergen, han frekventerte en krets av kunsthistorikere, forfattere og skuespillere,

KROVERTEN. Den egenrådige og karismatiske Helmuth Deetjen i 1965 med hundene Puppy og Shaggy. FOTO FRA BOKEN «BIG SUR INN: THE DEETJEN LEGACY» AV ANITA ALAN

men rastløsheten drev ham til korte studieopphold i Heidelberg og Paris, hvor han blant andre møtte Rudolph Steiner og Adolf Hitler. Legendene sier at han også jobbet med anlegg på den afrikanske gullkysten og var landmåler for Knut Hamsun. Grubleren Deetjen fordypet seg i Nietzsche, yoga og mystisisme, mens håndverkeren Deetjen studerte treskjæring, byggekunst og landmåling.

Det var grubleren som reiste til USA. Målet var Hollywood, som også var et samlingssted for alternativbevegelser som The Rosicrucian Order og den indiskorienterte Ramakrishnaordenen. Men Deetjen kunne ikke leve av grublerier. Rastløsheten drev ham til småbyen Carmel, hvor han livnærte seg som snekker og pengeinnkrever. Fra Carmel reiste Deetjen og den kommende kona Helen Haight ut på en telttur som skulle vare livet ut.

Nybyggeren. Castro Canyon, den vesle dalen

CASTRO CABIN. For 180 dollar natten kan du leie denne

hytta innerst inne i Deetjens «norske» landsby.

FREDET OG FREDELIG. Helmuth Deetjens livsverk er nå beskyttet av det amerikanske innenriksdepartementets liste over historiske steder og drives av en ideell stiftelse.

BERGENSKLOKKENE. «The Bells of Bergen» skulle minne om Deetjens opphav.

ved en av de brå hårnålsvingene på den 90 miles lange, ødslige kyststrekningen mellom Carmel og San Simeon føles fortsatt langt fra sivilisasjonen. På sommeren ligger tåkehavet så lavt at det dekker Stillehavets overflate. Mange sier Big Sur-landskapet minner om kysten av Skottland. Helmuth Deetjen mente åssidene og canyonen nedenfor Santa Luciafjellene minnet han om Vestlandet. Det var kanskje derfor han begynte å bygge tømmerhusene som tilreisende amerikanere i dag kaller «den norske landsbyen».

Da Helmuth Deetjen kom hit på sin første telttur, var Highway 1 ennå ikke planlagt, elektrisiteten var tiår frem i tid, allikevel klorte han seg fast, satte opp et hus som ble erstattet av et nytt, og et nytt. Henrik Deetjen hadde det Henry Miller betraktet som de nødvendige egenkapene for å overleve i Big Sur: «En normal lyst til å gjøre det som trengs å gjøres på den måten det bør gjøres, to arbeidsdyktige hender, et sterkt hjerte og en aversjon mot å bli des-

VÅPENSKJOLDET. Tobakksdy-nastiet Deetjens våpenskjold henger fortsatt på en av hytteveggene i Castro Canyon.

[Grandpas vertshus]

➔ illusjonert. Har du i tillegg et intellekt, ta det med deg, men ikke alt søppelet som hører med. Det er for mange intellektuelle her allerede. Og har du ikke med deg noe som helst annet, ta med deg din sans for humor. Her vil du trenge den mer enn noe annet sted,» skrev Miller.

Helmuth Deetjens oppskrift på å overleve i Big Sur var enklere: «Skal du leve her, må du ha masse å gjøre. Hvis ikke, tørner du.»

Da Highway 1 sto ferdig, bestemte Deetjen seg for å ta imot gjester. Big Sur Inn var født. Han var ikke alene om å tenke på turisme, litt lengre ned i veien hadde nybyggeren Hans Ewoldsen stilt seg opp for å telle biler. I løpet av en hel dag talte han syv biler, noe han mente var nok til å bygge en bensinstasjon og et hotell. Men Deetjen ville helst ha hotellet for seg selv, han nektet å annonsere, og da potensielle gjester ringte og spurte om veien, svarte han gjerne det var helt umulig å finne stedet. Derfor var det ikke noe vits i å forsøke. I et sjeldent intervju med det amerikanske inflightmagasinet Manliner sto det at Deetjen snakket på én betingelse – at følgende budskap skulle trykkes: «He doesn't want any more business, so would people please stay away from his Inn». I Big Sur Inns eget reklamemateriale står det at Deetjen kom til Big Sur fordi han var på flukt fra norske myndigheter. Kanskje har det sammenheng med en historie han selv fortalte; at han var pasifist og rømte fra militærtjeneste i Norge. Men Deetjen fortalte også at han satt fengslet, men ble benådet etter at den norske kongen personlig hadde avlagt et besøk på cellen hans.

Skandalen. Anonymiteten i Castro Canyon tiltalte Hollywood-stjernene, som kom i stadig større skarer for å gjemme seg bort bak de tynne tømmerveggene i de «norske» hyttene. Robert Redford, Clint Eastwood, Kim Novak, Joan Collins, Steve Allen, Mia Farrow, Peter Sellers, Sharon Tate og Jeff Bridges var regelmessige gjester. Legenden forteller at Greta Garbo avla noen svært private besøk i bergensers verksted. Mange som stoppet en regnfull ettermiddag, ble boende i årevis i en av Deetjens hytter eller rom.

Et av rommene på Deetjens hotell var lenge

stengt på grunn av en av 60-tallets mest omtalte sosietetsskandaler. Deetjen hadde hyrt inn vennen og interiørarkitekten Eduardo Tirella for å innrede et av rommene som lå rett ovenfor restauranten. Når Tirella ikke jobbet i Big Sur, var han interiørarkitekt for milliardarvingen Doris «the million dollar baby» Duke. Da Doris Duke som 13-åring arvet farens tobakks- og elektrisitetsimperium, ble hun regnet som verdens rikeste tenårings. En oktoberdag i 1966 skysses Eduardo Tirella Doris Duke til landstedet Rough Point på den amerikanske østkysten. Da Tirella gikk ut av førersetet for å åpne porten til eiendommen, var Doris Duke så uheldig å trække på gasspedalen, bilen rev med seg Tirella og slepte han langs veien før han ble knust mot et tre. Politiet henla saken som et hendelig uhell, noe som førte til mediaskandaler og påfølgende søksmål fra Tirellas familie.

I Big Sur var Helmuth Deetjen knust over vennens tragiske skjebne, i mange år lot han ingen slippe inn i rommet Eduardo Tirella hadde begynt å innrede.

I en av gjestebøkene som finnes på hvert av Big Sur Inns rom, står følgende: «Jeg ville aldri tro jeg skulle sove i en seng hvor så mange nevrotikere og dårlige poeter har sovet før meg. Håper det ikke påvirker søvnen min.»

Tyrannen. Det første som slår deg når du tar inn på Big Sur inn, er mengden av skilt og formaninger som henger på hvert hjørne av eiendommen, på hver gavl av de åtte trehusene i

HIGHWAY 1.

Helmuth Deetjen bygde vertshuset sitt i de bratte åsene over Stillehavet flere år før arbeidet med Highway 1 mellom Carmel og San Simeon satte i gang.

STAMGJESTER.

Clint Eastwood (ovenfra), Joan Collins og Robert Redford er gjestegangere på Big Sur Inn. ALLE FOTO: BLOOMBERG NEWS

Castro Canyon. Skiltene var «Grandpa» Deetjens middel for å holde orden på tilværelsen i Castro Canyon. På kjøkkenet hang et skilt med inskripsjonen «All beatniks refused service», synet av en hippie kunne være nok til at Deetjen på fingerspråk signaliserte til kelneren at vedkommende var uønsket. Over sin egen seng hadde han et skilt med teksten «Shoot not in fear or anger». Hans etterhvert tyranniske temperament førte til at både gjester og ansatte tok landeveien fatt, eller som de ansatte pleide å si: «It was his way or the highway.» Hver dag sjekket han at kaffen var brygget sterk nok til at den holdt den reisende våken fra Big Sur til den meksikanske grensen – eller til Washington hvis han reiste nordover. Holdt kaffen styrken, satte Deetjen seg ved familiebordet innerst i restauranten for å høre opera eller Beethoven eller norske salmer.

Frem til Helmuth «Grandpa» Deetjen døde barnløs i 1972, hadde ikke Big Sur Inn skjenkeløyve, noe «Grandpa» brydde seg lite om og skjenket vin i kaffekopper eller lot gjestene ta med egen vin. I dag reiser restaurantens egen vinkjøper rundt i California og kjøper vin fra små, eksklusive familieprodusenter, noe som fikk Los Angeles Times til å hevde at Big Sur Inn hadde statens beste vinliste. I tillegg til det beste vinkartet, har Deetjens Big Sur Inn sannsynligvis det mørreste lammekjøttet og de hyggeligste rommene i Big Sur. Gammelosten er fjernet fra menyen, mulig fordi importøren ikke orket mer. Under Deetjens regime var avtalen med forhandleren i Monterrey at osten skulle hentes samme dag som den kom til butikken.

Helmuth Deetjen reiste aldri tilbake til Norge. Bortsett fra de lange vandreturene ned til Monterrey eller Carmel, reiste han ikke noe sted. Kanskje var det fordi han på et punkt i livet utformet sitt eget motto:

«Du trenger ikke reise. Du finner ditt eget sted og gjør fine ting der. Så vil verden komme til deg.»

eskil.engdal@dn.no

Kilde

Anita Alan: «Big Sur Inn: The Deetjen Legacy» (2006), Gibbs Smith